

'Hoe denken en voelen andere kinderen?'

Groepsarrangementen dragen bij aan inclusiever onderwijs

Kinderen & social mediaverslaving

'Misschien is het paard bang voor papa'

Pedagogische permanentie

rubrieken

Onderzoeksnieuws

Pedagoog in opleiding

Over de grens

Pedagogische jeugdwerkplaats Stronk

Promovendus Marloes Thalen

Column Elena

Gegrepen

Gast

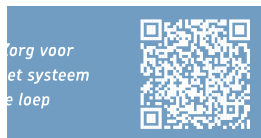
Boeken &zo

Hoogleraar Helma Koomen

Juridische en beroepsethische vragen

Mijn eerste baan

Op de werkvloer

org voor
et systeem
e loop

'Het opbouwen van affectieve relaties tussen leerkrachten en leerlingen is een vak'

Hoewel Helma Koomen onlangs als hoogleraar met emeritaat ging, ontmoet ik haar gewoon op de Universiteit van Amsterdam. Daar bekleedt zij sinds 1 juli 2021 de Kohnstammleerstoel. Ik leg mijn boeken van haar op tafel. Zij voegt daar haar oratie van anderhalf jaar geleden aan toe. Een mooi beginpunt voor een gesprek, daar op de achtste verdieping. Niet over mooie vergezichten, maar heel concreet over het hier en nu.

Gisteren was ik op een SBO-school, vertel ik haar. Daar hield de directeur een gloedvol betoog over 'een warm hart voor thuiszitters'. Dat warme hart kom ik ook tegen in de titel van haar oratie 'Professionele pedagogische relaties vragen meer dan een warm hart'.

Is een warm hart niet voldoende dan?

"Dat warme hart, die betrokkenheid bij leerlingen, is natuurlijk belangrijk. En je mag verwachten dat dat warme hart niet alleen bij de directeur klopt, maar ook bij de leerkracht, de intern begeleider en de orthopedagoog. Het opbouwen van affectieve relaties tussen leerkrachten en leerlingen gaat echter niet vanzelf. Het is een vak, het vraagt expertise. Leerkrachten leren van alles over instructie geven, over didactiek en over klassenmanagement. Terwijl de relatie vaak als een algemeen menselijke vaardigheid wordt gezien. Maar ook dit vraagt professionele ontwikkeling. Voor de leerkracht zelf is het vormen van goede relaties overigens ook een essentiële behoefte. Het is een belangrijke motivatie om voor dit beroep te kiezen, al is dat beroep hartstikke zwaar. Het vormen van goede relaties, daar kunnen leerkrachten ondersteuning bij gebruiken."

"Wat ik heb gemerkt is dat veel orthopedagogen het moeilijk vinden om een enorm instrument zoals de LLRV¹ of de SPARTS² te gebruiken. Ze zijn gewend om bij een kind dat wordt aangemeld de gedragsproblemen in kaart te brengen. De boodschap hoe moeilijk een leerling is, is gemakkelijker met een leerkracht te bespreken dan haar (of zijn) relatie met die leerling. Dat vraagt op zijn beurt om een veilige relatie tussen orthopedagoog en leerkracht. Het ter sprake brengen van de relatie tussen leerkracht en leerling biedt de leerkracht een kans om te groeien. In de zorg om de leerkracht heen

moet het normaal zijn om het over die relaties te hebben, daarin is de leerkracht tenslotte de professional."

Ik herinner me mijn eigen lieve juf in de tweede klas, groep 4 zouden we tegenwoordig zeggen. Zij stond in groot contrast met de juf van een jaar eerder. Daar was ik een beetje bang voor. Soms heb je als kind geluk met een leerkracht, soms heb je pech. Maar een affectieve relatie, is dat niet een beetje al te soft? Het kan toch niet altijd leuk zijn op school? Of wel?

"Met het begrip affectieve relatie focussen we op het emotioneel geladen deel van de relatie. Aan de ene kant heb je het dan over veiligheid: dat je een veilige haven kunt zijn voor een leerling die stress ervaart op school of thuis. Of dat je een veilige basis kunt bieden van waaruit een kind kan exploreren, geheel vanuit de gehechtheidstheorie gedacht. En aan de andere kant dat een kind zich gezien voelt, als individuele persoon."

"Ik las over een leerkracht in het voortgezet onderwijs, die er vooral op gericht was om goed orde te houden. Hij had de strategie dat hij net genoeg namen kende, vooral van jongens, om alles in goede banen te leiden. Door ook andere leerlingen individuele aandacht te schenken, gesprekjes met hen te voeren en hun namen te kennen, merkte hij dat zijn klassenmanagement alleen maar beter werd. Werken aan relaties levert je ook iets op. Een goede relatie ligt aan de basis van hulp durven vragen en tot leren kunnen komen."

Toch gaat het ook wel eens mis met die relatie. Soms kom ik nog wel eens een leerkracht tegen die ik zie denken: 'Hij eruit of ik eruit'. Wat zou u tegen die leerkracht zeggen?

inhoud

- 'Hoe denken en voelen andere kinderen?'
- Groepsarrangementen dragen bij aan inclusiever onderwijs
- Kinderen & social mediaverslaving
- 'Misschien is het paard bang voor papa'
- Pedagogische permanentie

rubrieken

- Onderzoeksnieuws
- Pedagoog in opleiding
- Over de grens
- Pedagogische jeugdwerkplaats Stronk
- Promovendus Marloes Thalen
- Column Elena
- Gegrepen
- Gast
- Boeken &zo
- Hoogleraar Helma Koomen
- Juridische en beroepsethische vragen
- Mijn eerste baan
- Op de werkvloer

Helma Koomen

"Ik zou met die leerkracht in gesprek gaan om erachter te komen wat precies het probleem is. Wij hebben een geaccrediteerde interventie ontwikkeld, LInC¹ die is ondergebracht bij Bureau Mind van Mirella van Minderhout, die de licentie heeft om orthopedagogen en schoolpsychologen in dit programma te trainen. Het is een methode voor als een leerkracht is vastgelopen met een individuele leerling. De interventie begint met een interview met de leerkracht. Je

probeert te vangen wat er daadwerkelijk en recent gebeurde, niet wat de leerkracht in algemene zin denkt over die leerling. Het interview wordt gescoord en levert een profiel op over de gevoelens van de leerkracht over diens relatie met de leerling en over diens sensitieve handelen. Dat is de basis is voor het vervolgesprek. Je wilt met deze interventie iets veranderen in de mindset van de leerkracht. Dit kan in vier sessies, en soms zelfs in twee. Overigens zijn de genoemde meetinstrumenten, evenals interventies en lopende onderzoeksprojecten, voor alle onderwijsprofessionals en andere geïnteresseerden terug te vinden op onze website."²

Wat kenmerkt eigenlijk een goede leerkracht-leerlingrelatie? "Dat er voldoende nabijheid is, een open communicatie, vertrouwen van beide kanten en aandacht voor de leerling. En ook het gevoel dat je effectief bent in het omgaan met de leerling. Dat je in die interactie ook dingen kunt aangeven die misschien niet helemaal goed gaan. Daarnaast ook weinig conflict, weinig wantrouwen, weinig negativiteit en weinig het gevoel van uitgeput raken na een dag met die leerling. In principe ook relatief weinig leeftijdsinadequate afhankelijkheid."

In hoeverre zijn die relationele vaardigheden bij te leren?
"In beroepen in het onderwijs en in de zorg zul je voortdurend bij

moeten leren in je persoonlijke ontwikkeling. Je brengt jezelf mee in dergelijke beroepen, maar als professional heb je een verantwoordelijkheid om daaraan te werken. Ook op dit gebied zul je soms aan de bak moeten, je kunt niet denken: 'ik ben gewoon zo'. Leerkrachten kunnen nog wel eens denken 'een kind komt op school om te leren' en het belang van een goede affectieve relatie onderschatten."

Is de relatie met de leerkracht voor elk kind even belangrijk? "Ieder kind heeft de basisbehoefte om gezien te worden, maar voor zorgleerlingen komt het er veel meer op aan. Voor zorgleerlingen, met gedragsproblemen, een onveilige thuissituatie of uit achterstandsmilieus, is de invloed van de affectieve relatie groter, zowel in negatieve zin als in positieve zin. Daarbij maakt het niet uit of het om jongens of meisjes gaat, of dat het jongere of oudere kinderen betreft. Voor die kinderen maakt de relatie met de leerkracht echt het verschil."

tekst: *Andries Kamminga*
beeld: *Kirsten van Santen*

¹ Koomen, H.M.X., Verschuieren, K. & Pianta, R.C. (2007). *Leerling Leerkracht Relatie Vragenlijst*. Bohn Stafleu Van Loghum.

² Koomen, H. M. Y., Zee, M., Van der Ark, L. A., & Roorda, D.L. (2023).

SPARTS: *Relatievragenlijst leerling*. *Handleiding*. Research Institute of Child Development and Education, University of Amsterdam.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7615541>.

³ Koomen, H.M.X., Spilt, J.L. & Van Minderhout, M. *Leerkracht Leerling Interactie Coaching*. www.bureauimind.nl

⁴ www.relatieonderzoek-uva.nl